

Observații asupra titlurilor volumelor de poezii

Dincolo de aparenta spontaneitate pe care o afișează titlul, fundamental pentru operă, el este rezultatul unei căutări temeinice, motivată de un scop bine precizat. Titlul acționează ca un pol inductiv asupra valențelor textului determinând cristalizarea unui câmp semantic specific textului (volumului) respectiv. Titlul este frontispiciul cărții. Propunând drept centru de semnificare un anumit termen (cuvânt) sau o anumită sintagmă, titlul devine un prag. Un titlu exprimă sentimente, semnificații (sensuri) și reprezintă (imagini) (Alex. Indrieș – *Corola de minuni a lumii – interpretare stilistică a sistemului poetic al lui Lucian Blaga*, Editura Facla, Timișoara, 1975, p. 14). Cele trei funcții sunt active simultan cu predominarea uneia din ele. În titlurile volumelor de poezii ale lui Blaga hegemonă este funcția de semnificare, de codare poetică a realității interioare și a celei exterioare. Așa cum spunea poetul despre cuvintele, și sintagmele-titlu au ”sarcini mitice”.

În construcția titlului intră în acțiune două paradigme, una lingvistică, cealaltă culturală. Conjugarea acestor paradigme se face în interiorul textului (volumului) și ea pune în fapt ”unul sau mai multe semnificații fundamentale și secundare, proprii sau figurate (...) condensându-le într-un câmp semantic, adică într-un grupaj de semnificații cu o structură internă precisă” (Alex Indrieș, op. cit, p. 16). Simbolurile prezente în titlurile blagiene sunt nucleele unor construcții de simboluri, metafore și motive specifice liricii poetului de la Lancrăm. Simbolurile din titlurile volumelor de poezii – *lumina, pașii, trecerea, somnul, cumpăna, dorul, trepte, sămânța* – sunt cele cu care poetul operează în constituirea și exprimarea universului său poetic. Devenite embleme ale volumelor, titlurile în succesiunea lor trasează drumul de *zări și etape* al liricii blagiene.

Prin caracterul lor nominal, titlurile dezvăluie una din caracteristicile fundamentale ale creației poetice a lui Blaga și anume că ea este una de viziune și de mituri și mai puțin o poezie sentimentală (a sentimentelor), nu o lirică hormonală, în termenii folosiți de Blaga într-un aforism. Tot din *Elanul insulei* cităm o cugetare care exprimă ideea perenității creației și care completează afirmația anterioară: ”Poetul care trăiește numai prin și din sentimente e robul unor expediente”.

Titlul are ”o structură de suprafață alcătuită din planul fonologic - grafic și cel morfo - sintactic și o structură de adâncime, alcătuită din planul iconic, al reprezentărilor și cel semnificativ, al sensurilor și conotațiilor particulare” (Alex Indrieș, op. cit, p. 15). În totalitatea lui materială și semnifică titlul se realizează pe fundalul textului având un efect de feed-back (Alex Indrieș, op. cit, p. 170). În succesiunea lor, titlurile formează un lanț semantic.

Blaga mărturisea că în geneza unei poezii primul element de inspirație și de ordonare a versurilor era pentru el ritmul, ritmul pașilor. Sintagmele care formează titlurile se încadrează în mărturisirea lui Blaga și tine și de prozodie încât sonoritatea lor primește o anumită cantabilitate și densitate lirică când suitoare când coborâtoare. Or, această undulație a sintagmelor-titlu ne orientează spre orizontul spațial și temporal mioritic. Structura fono-fonologică a titlului sugerează, în sensul exact al cuvântului, ceva din atmosfera volumului. Și sub aspectul structurii morfo-sintactice, titlurile prezintă aspecte de luat în seamă. De reținut mai întâi caracterul nominal al lor, realizat fie originar (*Poemele luminii, Nebănuitele trepte, La cumpăna apelor, La curțile dorului, Mirabila sămânță*), fie prin substantivizarea verbelor *a pași (Pașii profetului), a trece (În marea trecere), a lăuda (Lauda somnului)*. Exceptând *Pașii profetului și Nebănuitele trepte*, în cazul celorlalte titluri termenul simbol este utilizat la singular subliniindu-se în felul

acesta unicitatea spațiului liric sugerat. Pluralul ”pașii” marchează o continuă îndepărtare de unitatea adamică a universului. Pluralul ”trepte” se justifică prin ideea de inițiere în ”corola de minuni”, în ”mister”. Mai este de menționat ambiguitatea sintactică a sintagmelor ”poemele luminii”, ”pașii profetului”, ”lauda somnului”. Sunt sintagmele respective construcții cu genitiv sau cu dativ? Sunt argumente pro și contra, dar important este prezența nuanței de posesiv. Prin urmare ”conținutul” sintagmei se referă atât la subiect cât și la obiect. Trei din volumele lui Blaga au ca titlu un complementar de loc (*În marea trecere*, *La cumpăna apelor*, *La curțile dorului*). Consecință este rezonanța de fabulos pe care o primește spațiul liric desemnat de titlurile respective. În *Nebănuitele trepte* și *Mirabila sămânță*, dar și în *Marea trecere* termenul simbol e însoțit de un atribut calificativ care împinge simbolul cu un pas în față.

Pornind chiar numai de la structura de suprafață a sintagmelor realizăm că ele sunt saturate semantic. În această saturație semantică sunt incluse și coordonatele de timp și spațiu. În *poemele luminii* și *Pașii profetului* cele două coordonate nu sunt așezate definitiv, ele apar încă într-o oarecare devălmașie. În *În marea trecere* timpul se impune ca dimensiune esențială, ca timp al ”tristeții metafizice”. *Lauda somnului* are o unitate timp-spațiu – inconștientul colectiv, anonimul. În *La cumpăna apelor*, *La curțile dorului* și *Nebănuitele trepte*, spațiul devine dimensiunea esențială, este un spațiu prin excelență mitic. În *Mirabila sămânță* timpul și spațiul se îngemănează.

În planul mitico-simbolic sintagma ”poemele luminii” desemnează macrocosmosul și participarea vitalistă, dionisiacă la viață. Simbolul luminii are o multitudine de înțelesuri. În primul rând lumina este o substanță metafizică a universului, iar în al doilea rând numește subiectul și obiectul cunoașterii poetice. Lumina mai înseamnă iubire, libertatea absolută, creativitatea. Lumina are în poezia lui Blaga o dublă însușire: ”bună” și ”rea” și o dublă origine: solară și lunară. Aceste înțelesuri ale simbolurilor prezente în primul volum al poetului vor migra și în celelalte volume. Mai e de reținut ca aspect important că lumina este element primordial de geneză. Lumina ca sete de avânturi și trăiri va fi echivalată mai tarziu, la un anumit palier al creației poetice, cu dorul. Dacă ”poemele luminii” semnifică macrocosmosul, ”pașii profetului” semnifică microcosmosul, lumea senzorială a teluricului. Dacă *Poemele luminii* perpetuează vremurile aureolare, *Pașii profetului* înseamnă o despărțire de ele. Zeul Pan devine Profetul acestei despărțiri. Prin gesturile lui, pașii – anunță înlocuirea ordinii naturale cu una morală (cristică). Al doilea volum de versuri accentuează latura meditativă introducând problema binelui și al răului. Pașii profetului inaugurează ”o nouă vârstă simbolică a eului blagian, echivalentă în planul viziunii mitice cu acea «ruptură ontologică» marcată de dispariția timpului paradisiac și de sentimentul alienării de natură originară” (Ion Pop, *Lucian Blaga – universul liric*, Editura Cartea Românească, 1981, p. 13). La capătul pașilor se află conștiința deplină a unei schimbări esențiale în ceea ce privește ”lumea ca poveste”. Dezmarginirea și zariștea cosmică din *Poemele luminii* sunt înlocuite de o ”limitare” temporală și spațială. Lumea se împuținează și îmbătrânește. Dacă în *Poemele luminii* Eul era orientat spre spirit ca avânt și patimă, în *Pașii profetului* Eul este orientat spre materialitatea lumii și redus la trup. Totuși *Pașii profetului* mai continuă din *Poemele luminii* ideea consubstanțialității eului cu stihiiile originare, mai persistă sentimentul apartenenței la o energie și o substanță universale (Ion Pop, op. cit, p. 13). Nu numai conținutul dar și cele două titluri arată că tânărul poet este încă aproape de Nietzsche.

Cu următoarele două volume se accentuează originalitatea poetului și se conturează specificul expresionismului său. Titlurile *În marea trecere* și *Lauda somnului* sunt puternic interiorizate în raportul cu precedentele. Primele două titluri relevau universul prin ”ochiul exterior”, următoarele două îl relevează prin ”ochiul interior” care introduce interogația, problematizarea. În *marea trecere* și *Lauda somnului* Eul poetic va fi dominat de tristețea metafizică. Sintagma ”în marea trecere” înseamna eliminarea din unitatea Marelui Tot prin căderea în Timp. Sintagma ”lauda somnului” formulează ideea renunțării la individualitate și reîntoarcerea în inconștientul colectiv, în anonim. ”Marea trecere” înseamna intervalul dintre

început și sfârșit. "Trecerea" este simbolul existenței în timp și istorie, când curgerea este ireversibilă. Construcția circumstanțială a titlului în corelație cu motto-ul volumului dezvăluie sensul tragic al existenței. Prin mit, legendă timpul poate deveni reversibil, subiectiv. Această "posibilitate" a timpului o exprimă metafora simbol "lauda somnului". Somnul este noaptea originară. Dacă lumina ne-a dus spre interogație, somnul ne întoarce la suflet, spre starea embrionară, adică spre starea când Ființa nu este divizată în fapte limitate și trecătoare. Somnul suspendă cunoașterea (indiferent de felul ei) așezând Ființa în orizontul misterului. Somnul înseamnă liniștea supremă, starea adamică, moartea ca odihnă și ispășire. Somnul e marcat cu sensuri abisale.

În volumele care urmează Blaga nu mai stăruie în zona senzațiilor și trăirilor acute, în tensiunea luciferică. Misterul nu mai este demonic, și poetul, încet, încet se eliberează de starea de hybris. El descoperă în același ritm seninătatea mioritică. Sintagma "la cumpăna apelor" numește momentul de echilibru al vieții. Titlul respectiv conține doi termeni simbolici: "cumpăna" (echilibru) și "apa" (curgerea). Sintagma, de origine populară, e încărcată mitico-filozofic. Momentul de cumpănă, echilibrul, polarizează elementele existențiale egale și simetrice: viață/moarte, trecut/viitor, cer/pământ. "La cumpăna apelor" indică punctul de unde drumul vieții din ascendent devine descendent. "La cumpăna apelor" definitivează ideea de loc de întâlnire cu destinul, prezenta deja în "În marea trecere". După momentul de cumpănă poetul se îndreaptă spre "curțile dorului" adică spre "satul minunilor" în preajma strămoșilor, se îndreaptă spre "muntele magic" și "coasta soarelui". Sintagma "la curțile dorului" numește spațiul sacru al poetului. Se pare că "la curțile dorului" Eul, care a pierdut "lumina" și a auzit "pașii profetului", Eul care a parcurs "marea trecere" căutând "somnul" găsește mântuirea. Acest titlu rezumă conotațiile motivului dorului în poezia marelui poet. Prin structura folclorică de substrat mioritic, sintagma "la curțile dorului" este un început de colind, de orăție. (Eugen Tudoran, *Lucian Blaga – Mitul poetic II*, 1983, p. 11). "La curțile dorului" poetul descoperă "nebănuitele trepte". Titlul ultimului volum publicat în timpul vieții are sensul de descoperire și de inițiere în alte taine ale "corolei de minuni a lumii". "Nebănuitele trepte" înseamnă și noua "lumină" pe care poetul o poate arunca unor teme și motive poetice prezente în volumele anterioare. "Nebănuitele trepte" poate însemna o scară a poetului prin care este posibilă o nouă relație între pământ și cer; înseamnă noi făgăduinți creatoare. Este posibil acest înțeles dacă ne raportăm la ceea ce a scris și pregătit pentru o eventuală posibilitate de tipărire în anii grei ai interdicției din partea "marei comunism". Ne gândim la volumul ce ar fi putut purta titlul "Mirabila sămânță" alcătuit din ciclurile: *Mirabila sămânță*, *Vară de noiembrie*, *Stihuiorul*. Titlul *Mirabila sămânță* poate fi raportat la titlurile autumnale. El poate fi o replică la *În marea trecere* arătând într-un mod explicit care sunt "Nebănuitele trepte". Tristețea metaforică este înlocuită de bucuria devenirii cosmice. Sămânța e simbolul germinăției și în universul poetic blagian și garant al rodului, al împlinirii. Semințele lui Blaga sunt *galbii, roșii, verzii, aurii*. Dar, aceste calificative atribuite semințelor formează aspectul luminii – curcubeul. Sintagma "mirabila sămânță" închide în ea în cumpănă și ecouri ale simbolurilor: *lumina, somnul, trecerea, dorul*. Sintagma titlu "Mirabila sămânță" amplifică sensurile de odă prezente în titlurile: *Poemele luminii, Lauda somnului, La curțile dorului*. Toate titlurile exprimă un act ritualic care se referă simultan atât la existență cât și la poezie.

Titlul este principalul ordonator al materiei volumului, este focarul lui. Fiecare titlu în parte și toate la un loc configurează liniile de forță ale liricii lui Blaga. Toate se așează într-o "corolă" care dă seama de unicitatea (o rară unitate) creației poetice bliagene. Titlurile sunt sintagme poetico-filozofice care amintesc de dublul statut creator a lui Blaga: cel de poet și cel de filozof. Succesiunea volumelor de poezii cu asemenea titluri – metafore revelatorii – ilustrează triada care stăpânește ființa poetică blagiană: paradisiacul, luciferic, mioritic (cf. Mihai Cimpoi, *Lucian Blaga – poem critic*, 1987). Delimitările sunt relative, e vorba de dominate în drumul poetic, de "zări și etape" ale lui Blaga. Lumina, pașii, trecerea, somnul,

dorul, cumpăna, sămânța sunt echivalenți poetici ai ”diferențelor divine” impuse de Marele Anonim și asumate de Ființă (Poetul) ca privilegiu întru creație.